

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

За результатами теоретичного аналізу проблеми професійного самовизначення в психології визначено психологічний зміст, структуру і функції професійного самовизначення військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом на посадах рядового і сержантського складу.

Виявлено психологічні умови, що детермінують загальний рівень, типологію і динаміку професійного самовизначення військовослужбовців-контрактників, а також психологічні особливості цього процесу. Обґрунтовано основні напрямки вдосконалення психологічного супроводу професійного самовизначення військовослужбовців-контрактників.

Ключові слова: професійне самовизначення, психологічні умови, психологічні особливості, психологічний супровід.

По результатам теоретического анализа проблемы профессионального самоопределения в психологии определено психологическое содержание, структуру и функции профессионального самоопределения военнослужащих, проходящих военную службу по контракту на должностях рядового и сержантского состава.

Определены психологические условия, что детерминируют общий уровень, типологию и динамику профессионального самоопределения военнослужащих-контрактников, а также психологические особенности этого процесса.

Обоснованы основные направления усовершенствования психологического сопровождения профессионального самоопределения военнослужащих-контрактников.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, психологические условия, психологические особенности, психологическое сопровождение.

By results of the theoretical analysis of a problem of professional self-determination in psychology it is defined psychological contents, structure and functions of professional self-determination of the military personnel, which pass military service under the contract on positions of ordinary and serzhant structure.

Psychological conditions which determine the general level, typology and dynamics of professional self-determination of the military personnel-contract employees, and also psychological features of this process are revealed. The main directions of improvement of psychological support of professional self-determination of the military personnel-contract employees are proved.

Key words: professional self-determination, psychological conditions, psychological features, psychological support.

Постановка проблеми. Професійне самовизначення виступає важливим чинником подолання військовослужбовцями проблемних ситуацій в процесі військової служби і планування власної професійної перспективи. Детермінантні зони проблематизації, створювані специфікою військової служби, визначаються етапністю професіоналізації, організаційно-діяльним і соціально-психологічним аспектами військово-професійного середовища, а також індивідуальними особливостями суб'єкта самовизначення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В процесі теоретичного аналізу уточнено сутність професійного самовизначення, що дозволило визначити його як процес узгодження військовослужбовцем зовнішніх (вимог та умов військово-професійної діяльності) і внутрішніх умов (можливостей та інтересів), заняття на цій основі внутрішньої позиції суб'єкта самовизначення, що виражає готовність до прийняття тих або інших цінностей професії і реалізації певної професійно орієнтованої стратегії. У структурному відношенні професійне самовизначення складається з рефлексивного, мотиваційного та операційного компонентів, що забезпечують у своїй сукупності реалізацію основних функцій цього процесу: інтеграцію і структурування уявлень про професійне середовище і себе як професіонала, вибір напрямків і способів професійної активності, оптимізацію емоційного модусу переживань, пов'язаних з недозволенністю актуальних проблем, що здобувають свою специфіку на кожному з етапів військової служби.

Виклад основного матеріалу. Під час дослідження виявлено загальний рівень розвитку професійного самовизначення у військовослужбовців, його динаміку, а також психологічні умови, що впливають на специфіку прояву та ефективність реалізації цього процесу. Показано, що особистісними передумовами функціональної успішності самовизначення є такі якості, як загальний інтелект, дипломатичність, соціальний інтелект, прогностичність, рефлексивність, самостійність, самоконтроль, загальна професійна поінформованість, мотивація досягнення, творчий потенціал, інтернальність. До зовнішніх умов, що значуще впливають на ефективність самовизначення, належать: ступінь ясності соціально-професійних норм, адекватність стимулів до професійного самовдосконалення, відповідність реальних і декларуємих умов служби; наявність реальної перспективи професійного зростання; складність актуальної життєвої ситуації.

Проведене дослідження виявило залежність ефективності діяльності від рівня розвитку структурних компонентів професійного самовизначення і професійних стратегій, що обираються військовослужбовцями, (професійне вдосконалювання, адаптивна стратегія, стратегія «відходу-регресії»), що характеризують його спрямованість. У загальній динаміці професійного розвитку виділені етапи, які характеризуються особливою проблемною насиченістю, що обумовлює підвищену потребу у професійному самовизначенні, і, отже, які вимагають їхнього спеціального профорієнтаційного супроводу. Апробовані під час формуального експерименту методичні засоби розвитку функціонально-психологічної структури професійного самовизначення, а також виявлені взаємозв'язки між різними групами умов, що значуще впливають на цей процес, дозволили сформулювати основні напрямки вдосконалювання професійного самовизначення військовослужбовців (рефлексивний, мотиваційний, та операційний), що містять заходи діагностичної, профілактичної і корекційно-розвивальної спрямованості.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень з зазначеної проблематики можуть стати: дослідження психологічних умов вдосконалювання виховної роботи з військовослужбовцями, що проходять військову службу за контрактом з розвитку у них військово-професійної спрямованості; дослідження впливу регіональних і національно-етнічних чинників на професійне самовизначення на військову службу за контрактом цивільної молоді; обґрунтування психологічних умов вдосконалювання системи професійної підготовки військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом на посадах солдатів і сержантів.

Висновки. Таким чином, за результатами теоретичного аналізу проблеми професійного самовизначення в психології визначено психологічний зміст, структуру і функції професійного самовизначення військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом на посадах рядового і сержантського складу. Виявлено психологічні умови, що детермінують загальний рівень, типологію, динаміку професійного самовизначення військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом на посадах рядового і сержантського складу, а також психологічні особливості цього процесу. Обґрунтовано основні напрямки вдосконалювання психологічного супроводу професійного самовизначення військовослужбовців, що проходять військову службу за контрактом.

1. Баріхашвілі, І.І. Психологічні основи профорієнтації і професійного самовизначення: навч.-метод. посіб. / Баріхашвілі І.І., Ворона М.П., Старіков І.М./ Держ. центр зайнятості, Миколаїв. облас. центр зайнятості, Південнослов'ян. ін-т Київ. славист. ун-ту. – Миколаїв: Атол, 2006. – 223 с. 2. Осьодло, В.І. Психологія професійного становлення офіцера: [монографія] / В.І. Осьодло. – К: ПП «Золоті ворота», 2012. – 463 с. 3. Пряжников, Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение / Н.С. Пряжников. - М., 1996. - 256 с.

Надійшла до редколегії 03.12.12